

OPAKOVÁNÍ - ZÁKLADNÍ KLASIFIKACE SLOVES V ČZJ

- **Prostá slovesa** – mají pouze tzv. citátovou (slovníkovou) formu, pro všechny osoby a čísla jsou vždy stejná, liší se pouze použitým doprovodným lexikálním prostředkem (já jím, ty jíš, oni jí), často jsou to slovesa artikulovaná na těle (mít rád, rozumět, pamatovat), ale i další (prosit, kontrolovat aj.).
- **Shodová slovesa** – mohou vyjádřit kategorii osoby a čísla změnou artikulace znaku (místo provedení znaku, orientace dlaně a prstů, směr pohybu), užití jména a zájmena není tedy povinné (vrátit já tobě / ty jemu, pozvat mně ty / tebe já, využívat, prohlížet se (vzájemně já ty / já on)).
- **Prostorová slovesa** – nejsou schopna svým tvarem vyjádřit kategorii osoby a čísla, k tomu využívají doprovodné lexikální prostředky (jména a zájmena), lze rozdělit na tři podskupiny v závislosti na způsobu/místě činnosti (pohyb v prostoru – přiletět, sletět, stěhovat se nahoru / ke mně, určení místa činnosti – uhodit se na hlavě / do čela, kousnout do nosu / do ruky, operovat hlavu / břicho, slovesa vyjadřující místo a pohyb + prostředek činnosti vyjádřen pomocí klasifikátoru tvar ruky – holit se žiletkou / strojkem / břitvou + tvář / nohy / v podpaží).

OPAKOVÁNÍ – MODÁLNÍ SLOVESA V ČZJ

- V ČZJ existují slovesa vyjadřující modalitu výpovědi, např. chtít, smět, muset, umět aj.
- Zápor modálních sloves je zpravidla tvořen nepravidelně, a to:
 - *pohyb je artikulován smyčkou α – morfém záporu (moci – nemoci),*
 - *změnou tvaru a pohybu ruky (umět – neumět, smět – nesmět),*
 - *kombinací výše zmíněných (muset – nemuset),*
 - *změnou pohybu ruky (chtít – nechtít).*
- K vyjadřování modality často slouží specifické znaky (avv, fifi aj.)

OPAKOVÁNÍ - ČASOVÉ OSY/LINIE V ČZJ

V ČZJ rozlišujeme 4 základní časové osy/linie:

- A) časová osa/linie zepředu dozadu nebo zezadu dopředu** – nachází se vedle těla nad ramenem, slouží k vyjádření budoucnosti – vpředu a minulosti – vzadu (př. Já bylo pracovat. Já bude pracovat.),
- B) časová osa/linie zespoda nahoru** – v prostoru před tělem, slouží k vyjádření období růstu člověka (př. 7 let – věk – malý – růst – 9 let),
- C) časová osa/linie zleva doprava před tělem** – v neutrálním prostoru, slouží k vyjádření určitého časového úseku, resp. doby trvání (např. pracovní den: Pracuje od 8 ráno do 4 odpoledne.), nejčastěji se vztahuje na vyjadřování času v hodinách a měsících.
- D) časová osa/linie od těla vpřed** – užívá se ve specifických případech typu rok, odkládat, příští, pokračovat.

ADVERBIA

OBECNÁ DEFINICE PŘÍSLOVCÍ V ČJ A ČZJ

- Příslowce (adverbium) je neohebný slovní druh vyjadřující bližší okolnosti dějů a vlastností.
- Nejčastěji jsou odvozovány od přídavných jmen (malý – málo, rychlý – rychle, čistý – čisto).
- Nejčastěji mají ve větě funkci příslovečného určení, které je závislé na přísudku (sedět vzpřímeně), nebo funkci přívlastku neshodného (cesta domů) či mohou vystupovat jako spona přísudku (je mi smutno).
- V ČZJ je příslowce obtížné vyčleňovat, často splývají s přídavnými jmény (mají stejný znak), kdežto v ČJ je vždy bezpečně odlišíme díky morfémům (krásn-ý x krásn-ě).

ZÁKLADNÍ DRUHY PŘÍSLOVCÍ V ČJ

- **A) příslovce odvozená od přídavných jmen:**

- určení místa – vyjádření místa, kde probíhá děj, odpovídá na otázky *kde?, odkud?, kudy?, kam?* (doma, nahore, shora, tudy, tam),

- určení času – vyjádření času, kdy probíhá děj, odpovídá na otázky *kdy?, odkdy?, dokdy?* (včera, ráno, vloni, občas, stále),

- určení způsobu – vyjádření způsobu, kterým děj probíhá, odpovídá na otázku *jak?* (vesele, pomalu, špatně, hezky),

- určení míry - vyjádření míry, ve které děj probíhá, odpovídá na otázku *jak mnoho?, jak málo?, jakou měrou?* (velmi, moc, málo, zcela, úplně),

- určení příčiny (důvodu) – vyjádření příčiny (důvodu), kvůli které děj probíhá, odpovídá na otázku *proč?* (proto, náhodou, úmyslně, navzdory)

ZÁKLADNÍ DRUHY PŘÍSLOVÍ V ČJ

- **B) zájmenná příslovce** – naznačují pouze okolnost situace, můžeme je rozdělit na:
 - ukazovací – zde, tam, tudy,
 - tázací – kde, kam, kudy,
 - vztažná – jak, proč,
 - neurčitá – někde, někam, někdy.

STUPŇOVÁNÍ PŘÍSLOVCÍ V ČJ

- Příslovce se stupňují stejně jako přídavná jména.
- Stupňováním příslovcí vyjádříme míru vlastnosti či dané okolnosti.
- Stupňují se pouze příslovce odvozená od přídavných jmen, zájmenná příslovce se nestupňují.
- Zpravidla se tvoří pravidelně pomocí 3 stupňů:
 - 1. stupeň – základní tvar (vesele, rychle, často),
 - 2. stupeň – přidání přípony -štěji, -čeji, -čtěji, -ěji a -eji (veseleji, rychleji, častěji),
 - 3. stupeň – 2. stupeň s příponou nej- (nejveseleji, nejrychleji, nejčastěji).
- Existuje i nepravidelný způsob stupňování (dobře – lépe – nejlépe, špatně – hůře – nejhůře, hodně – více – nejvíce aj.).

STUPŇOVÁNÍ PŘÍSLOVCÍ V ČZJ

- Příslovce se v ČZJ stupňují stejně jako přídavná jména – existuje pravidelný i nepravidelný způsob stupňování.
- **A) Stupňování prostřednictvím modifikace znaku** – vyšší stupeň vyjádřen zvětšením manuální složky znaku (komponent pohybu) spolu s zvýrazněním nemanuální složky znaku (mimika). Příklad: rychle – rychleji – nejrychleji.
- **B) Lexikální stupňování** – vyšší stupeň vyjádřen lexikálně (tj. pomocí dalšího znaku). Často též mimo to bývá druhý a třetí stupeň odlišen zvýrazněnou nemanuální složkou znaku. Příklad: barevně – barevněji (více + barevný) – nejbarevněji (nejvíce + barevný + zvýrazněná mimika).
- **C) Stupňování „nepravidelné“** – třetí stupeň (příp. i druhý stupeň) bývá nahrazen jiným znakem, který odpovídá vyšší míře dané vlastnosti. Příklad: dobře – lépe – nejlépe, špatně – hůře - nejhůře.

ZVLÁŠTNOSTI PŘÍSLOVÍ V ČZJ

- Jak již bylo zmíněno, v ČZJ se příslovce příliš nerozlišují – shodují se s přídavnými jmény, se kterými mají též stejný znak. Rozlišíme je pouze v kontextu výpovědi (Petr je rychlý. x Petr běží rychle. – v obou případech použijeme stejný znak rychlý/e).
- Příklad lze v ČZJ vyjádřit nejen lexikálně pomocí jednotlivých znaků, ale také specifickými prostředky, které mluvený jazyk nevyužívá (pohyb těla, zobrazení prostorových vztahů využitím znakovacího prostoru, mimika aj.) - např. usilovně pracovat (znak pracovat + zintenzivnění pohybu rukou + zvýrazněná mimika), chodit dlouho (kruhový pohyb přidaný ke slovesu chodit), stejně tak jezdit rychle/pomalou = *inkorporace slovesa a příslovce vyjadřující způsob*.

CVIČENÍ

- Popis počasí každého ročního období s využitím všech stupňů adjektiv a slovní zásoby na dané téma (Na jaře je slunečno, občas bývá deštivo. V létě je horko, loni však bylo opravdu vedro. Na podzim je často mlhavo a větrno...).
- Popis pozitivních i negativních emocí během konkrétní činnosti (Jak se cítím, když sleduji romantický/hororový/komediální film? Jak se cítím, když čtu zprávy? Jak se cítím, když vidím křivdu? / když vidím zvířata nebo lidi v nouzi? / když vidím malé děti nebo štěňata? - úzko, smutno/ě, vesele, hravě, šťastně aj.).
- Procvičování stupňování příslovcí (hezky, ošklivě, často, jemně, temně, smutně, vesele, pečlivě, zuřivě aj.)

POUŽITÉ ZDROJE

- LANGER, Jiří. *Znakové systémy v komunikaci neslyšících*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2013. Studijní opory. ISBN 978-80-244-3746-0.
- SERVUSOVÁ, Jana. *Kontrastivní lingvistika - český jazyk x český znakový jazyk*. 2., opr. vyd. Praha: Česká komora tlumočnicků znakového jazyka, c2008. ISBN 978-80-87218-30-3.
- OKROUHLÍKOVÁ, Lenka a Petra SLÁNSKÁ BÍMOVÁ. *Rysy přirozených jazyků: český znakový jazyk jako přirozený jazyk. Lexikografie: slovníky českého znakového jazyka*. Praha: Česká komora tlumočnicků znakového jazyka, c2008. ISBN 978-80-87153-47-5.